

הקרב על הקלטה

הורים רבים מאמינים שקלטות ה'בייבי איינשטיין' – בייבי ואן גוך, בייבי גלילאו, בייבי ניוטון ואחרות – יהפכו את התינוק שלהם לחכם יותר • הקלטות האלה מתיימרות לפתח, לגרות ולהעשיר את התינוק, אבל מחקר אמריקאי חדש מצא שהן לא תורמות דבר ואפילו מזיקות לפעוט < אריאלה איילון

תה המשותף לאיינשטיין, ואן גוך, גלילאו ונפטון? לא רק שכולם דמויות מופת שהשאירו חותם על העולם, אלא שבשנים האחרונות הם גם הפכו להיות המורים הפרטיים של התינוק שלכם.

כמעט בכל בית שמגדלים בו תינוק, בישראל או בעולם, יש היום לפחות נציג אחד, אם לא יותר, של קלטות ה'בייבי' המחכימות והמפתחות. ההורים הטריים בטוחים שהקלטות האלה מעשירות את התינוק שלהם הרבה יותר מכל קלטת ילדים אחרת, ובלב שקט פונים לבחור קלטת של בייבי גלילאו שבה ילמד העולל "לגלות את השמש, הירח וענני הנוצה הרכים, כוכבים נוצצים וגלקסיות סובבות" או בייבי נפטון שילמד אותו על "המים, הים הכחול, הנהרות והאגמים בשיי לוב מוזיקלי". בנוסף קיימות גם קלטות בייבי דה וינצ'י, בייבי ואן גוך, בייבי נח לבעלי חיים ועוד. הקלטות מיועדות לתינוקות מגיל 9 חודשים, אך ברוב הבתים הצפייה בהן מתחילה הרבה קודם.

מומחים מתלבטים היום סביב השאלה האם יש תועלת בצפייה בקלטות האלה. האם הרווח שהיפועט אמור להשיג לא יבוא על חשבון נזק גדול יותר שעלול להיגרם לו כתוצאה מצפייה בגיל צעיר כל כך?

אוצר המילים נפגע

מחקר חדש שהתפרסם לאחרונה ב'ג'ורנל אוף פדיאטריקס' חושף ממצאים קשים בכל הקשור לחשיפת תינוקות לקלטות האלה. במהלך המחקר, שנערך בשנת 2006, עקבו החוקרים אחרי 1,000 משפחות שמגדלות תינוקות. הממצאים העלו שתינוקות בני 8-16 חודשים שצפו באופן קבוע

באחת מקלטות ה'בייבי' ידעו מספר מילים קטן משמעותית בהשוואה לתינוקות שלא צפו בקלטות. "מתוך אוצר מילים של 90 מילים הם ידעו שמונה מילים פחות מאשר בקבוצת הביקורת", קבעו החוקרים. על פי המחקר, הפיחות בכושר המילולי אצל התינוקות צופי הקלטות עלה עם כל שעת צפייה נוספת שאליה נחשפו. לעומת זאת לא נצפה פיחות דומה אצל תינוקות שצפו שעות נוספות בתוכניות כמו 'רחוב סומסום' או אפילו בתוכניות למבוגרים כמו 'אופרה'.

הגיל הרך

פרופ' פרדריק צימרמן, מומחה לבריאות הציבור והילד מאוניברסיטת וושינגטון, שעמד בראש המחקר, קובע שצפייה קצרה בקלטות - עד 15 דקות ביום - לא מועילה אך גם לא מזיקה, אבל לדבריו החוקרים ראו תינוקות שצפו בקלטות ארבע שעות ביום.

ההבדל בין תינוקות שצפו בקלטות האלה לבין תינוקות שצפו בתוכניות טלוויזיה רגילות מעורר עניין. לדעתה של ד"ר לידיה גביס, מנהלת המכון להתפתחות הילד במרכז הרפואי שיבא, ההסבר נעוץ בתחלופת התמונות המהירה בקלטות התוכן לעומת זו שבתוכניות הטלוויזיה, ובמשפטים המורכבים שהתינוק נחשף אליהם בקלטות. "המלצת האיגוד האמריקאי לרפואת ילדים היא להימנע מצפייה בקלטות האלה עד גיל שנתיים", אומרת ד"ר גביס. "חשיפה מוקדמת יותר לא תורמת, והיא אף עלולה ליצור או להחמיר בעיות קשב וריכוז. בנוסף, ממחקרים עולה שמסרים מסוימים בקלטות עלולים להפחיד את הפועט, וגרוע מזה - הוא עלול לקלוט מסרים שליליים".

"ההורים הוטעו על ידי הפרסומות. הקלטות הפופולריות האלה, שנועדו לקהל צופים צעיר כל

כך שאפילו עדיין לא יושב בכוחות עצמו, לא מעשירות או מחנכות אלא עלולות לעכב את ההתפתחות", מסכם פרופ' צימרמן.

לדברי ד"ר גביס, בעיה נוספת וחמורה לא פחות היא שהצפייה בקלטות באה במקום זמן איכות עם ההורה, מה שעלול לגרום לבעיות לא פשוטות בעתיד. "היעדר משחק עם ההורים והיעדר דיבור ישיר עם התינוק מורידים משמעותית מהתפתחות כישורי השפה והתקשורת בקרב אותם תינוקות", היא קובעת.

יצרני הקלטות חושבים אחרת, ונתוני המכירות מעידים שהם מצליחים לשכנע בעמדתם לא מעט הורים. תעשיית קלטות ה'בייבי' מגלגלת מיליארדי דולרים בשנה. כך למשל בשנת 1997 נמכרו בארה"ב קלטות מסדרת בייבי איינשטיין בסכום כולל של 15 אלף דולר. ארבע שנים מאוחר יותר כבר מכרה החברה קלטות בהיקף של 20 מיליון דולר. לדעת מומחים, סך המכירות העולמיות של החברה עובר היום את ה-20 מיליארד דולר בשנה.

לדברי המומחים, תעשיית הקלטות ניזונה לא מעט מרצונם של ההורים 'להיות כמו כולם', לא להישאר מאחור, והכי חשוב - לא לגרום לתינוק שלהם להיות מפותח פחות מהבן של השכנים. סוזן מקלין, סגנית נשיא דיסני, יצרנית קלטות בייבי איינשטיין, אמרה בתגובה לפרסום המחקר לוושינגטון פוסט: "מעולם לא הצהרנו שהקלטות חיוניות, אבל הן מפתחות בתינוק אהבה למוזיקה קלאסית, למדע ולטבע". אבל פרופ' צימרמן מתקשה להבין. "כשמראים לתינוק סוס ופרה בתנועה עם הכיתוב 'חווה' שאותו הוא לא יודע לקרוא - איפה כאן הרווח והאהבה לטבע?", הוא שואל.

עצות לצפייה נכונה

- החלטתם בכל זאת להושיב את הפועט מול קלטת ד"ר יעל לייטנר, מנהלת היחידה להתפתחות הילד בבית החולים דנה לילדים במרכז הרפואי תל אביב (איכילוב), מייעצת כיצד להפוך את הצפייה לחוויה מעשירה:
- התאימו את תוכן הקלטות לגיל התינוק.
- הגבילו את זמן הצפייה.
- גווננו בין הקלטות.
- שבו ליד התינוק וצפו איתו בקלטת. במהלך הצפייה שירו איתו, הסבירו לו או דברו אליו.
- הקפידו שבזמן הצפייה התינוק לא ישכב.
- אל תשתמשו בקלטת כתחליף לגירויים אחרים שדרושים לתינוק.

פרופ' שמואל טיאנו:
 "גרייה בגיל הרך צריכה להיות
 מדודה וקצובה ואמורה להתבצע
 בליווי מבוגר שיהפוך את החוויה
 לבינאישית. לילד ש'הופקר'
 לצפות לבדו בקלטות עלולה להיגרם
 פגיעה במוח החברתי שלו"

ד"ר יוני בן נון:
 "תינוק מסוגל לעשות בעצמו את
 הסינון והמינון לפי יכולותיו, וכשהמוח
 שלו עייף ולא קולט יותר הוא מסיט
 את מבטו מהקלטת או נרדם. אבל
 עד אז הוא יודע גם לעבד ולשמר את
 הידע שאליו נחשף"

רוח, אני לא תומך בחשיפה אודיו-ויזואלית בגיל
 חודשיים. לילד עוד יהיו הזדמנויות לראות קלטות
 ולרכוש ידע ולהיחשף לעולם."

פרופ' טיאנו מודאג מאוד מהנתונים שמצביעים
 על כך שישיראל מדורגת במקום השלישי בעולם
 בחשיפת ילדים לטלוויזיה ולקלטות. "בעיניי זה
 חמור", הוא קובע, "כי מדובר בהצפת גרייה שלא
 זו בלבד שלא משרתת את הילד, אלא עלולה לפגוע
 בו. גרייה בגיל הרך צריכה להיות מדודה, קצובה
 והתפתחותית. היא אמורה להתבצע בליווי מבוגר
 שיהפוך את החוויה לבינאישית. לילד ש'הופקר'
 על ידי הוריו לצפות לבד בקלטות עלולה להיגרם
 פגיעה במוח החברתי שלו. מרכז הראייה והשמיעה
 שלו אולי יתפתחו, אבל המוח החברתי שלו ייזק,
 וכשאתו פועט יגדל היכולת שלו לקיים אינטרא-
 קציה חברתית וקשרים חברתיים תיפגע ותשתבש.
 הקשר של הפעוט עם ההורה או עם ילדים אחרים
 בני גילו תורם הרבה יותר, מכל הבחינות, מאשר
 צפייה פסיבית בגלקסיות מופרכות ובמסרים שמי-
 נוכרים לילד."

אבל מתברר שגם בקרב המומחים יש חילוקי
 דעות. ד"ר יוני בן נון, פסיכולוגית המכון להתפתחות
 תחנות הילד והפסיכולוגית הראשית של המרכז הר-
 פואי מאיד, סבורה שהקלטות לא גורמות נזק, אלא
 להיפך. "הוויכוח המקצועי בנושא מוכר ולהט", היא
 אומרת. "אחד הטיעונים בעד הקלטות הוא שמוח
 התינוק מתפתח כתוצאה מגרייה, וככל שהוא צעיר
 יותר המוח יותר פלסטי ומייצר יותר קשרים בין
 תאי העצב שבו. בתוך המוח נוצרות מסילות תקי-
 שורות, שככל שהן רבות יותר כך הופכת המחשבה
 למהירה ומתוחכמת יותר. במילים אחרות, ככל שהי-
 תינוק נחשף ליותר גירויים הוא רק ירוויח מזה."

"אלא שכנגד הטיעון הזה עומד טיעון אחר,
 שנוגע בתכנים של הקלטות. כאן השאלה היא מה
 עושה לו החשיפה לתכנים שאותם הוא לא מבין.
 מה גורמת לו החשיפה לתמונות ברצף שמלוות
 בקול ותנועה מהירים? האם העובדה שהתינוק
 לא מבין את מה שהוא רואה עלולה להפחיד אותו
 ולהזיק לו? האם עוצמת הגירוי, הצבע, הקול, הת-
 נועה והמהירות - כלומר החשיפה למימדים רבים
 יותר בו זמנית - חיונית או מסוכנת להתפתחות
 ובכלל, האם התינוק באמת מסוגל לעבד מבחינה
 שכלית את מה שראה בקלטת ולהכיל את הידע
 הרב שאליו נחשף?"

"לדעתי, תינוק מסוגל לעשות בעצמו את הסי-
 נון והמינון לפי יכולותיו. אפילו כשהוא בן חודשים
 ספורים בלבד, הוא יודע למנן לעצמו את הכמות
 שאותה הוא יכול להכיל, וכשהמוח שלו עייף ולא
 קולט יותר הוא מסיט את מבטו מהקלטת או נרדם.
 לכן אני מצדדת בקלטות תוכן. קשה להאמין עד
 כמה מוח צעיר יודע לנפות ולהשתמש במידע
 שעובר אליו. כשתשומת הלב כבר לא שם, התינוק
 יידע להתנתק, אבל עד אז הוא יודע גם לעבד ולי-
 שמר את הידע שאליו נחשף." ●

צפתה ונהוטה

"הגירויים בקלטת מעשירים"

ר' (29), עורכת דין מהצפון, הושבת שהי-
 קלטות מעשירות מאוד את בנה גיא בן ה-4
 חודשים.
 "אני רואה בצפייה הזו תועלת גדולה",
 היא אומרת. "כבר בגיל הזה הוא רואה כוכ-
 בים ובעלי חיים ושומע מוזיקה, ואין לי ספק
 שהגירויים האלה, מכל הכיוונים, רק יעשירו
 אותו."
 לדבריה, לא רק גיא מפיץ תועלת מהקי-
 לטות. "אחרי הצהריים, כשאני חוזרת מה-
 עבודה, אני מכניסה קלטת לדיו.די וגיא
 שוכב מולה מהופנט", היא מספרת. "הוא
 מרוכז כל כך, שאני יכולה בינתיים לקפל
 כביסה או לעשות שיעורים עם אחותו.
 כשהקלטת נגמרת אני שמה לו אחרת, וגיא
 שקט ורגוע."

שום דבר מאתגר

בעקבות המחקר נוטים יותר ויותר רופאי יל-
 דים שעוסקים בתחום התפתחות הילד לשלול
 צפייה בקלטות בגיל צעיר כל כך. ד"ר יעל לייטנר,
 נירולוגית בכירה ומנהלת היחידה להתפתחות
 הילד בבית החולים דנה לילדים במרכז הרפואי
 תל אביב (איכילוב), סבורה ש"חשיפה ממושכת של
 תינוקות לקלטות האלה מחליפה למעשה את העי-
 סוק המרכזי המתבקש והחיוני להתפתחות הילד
 שהוא האינטראקציה עם ההורה."

לדבריה, "הצפייה היא עיסוק פסיבי שלא תורם
 להתפתחות מוחו של הפעוט כמו משחק למשל. אין
 בצפייה הזו שום דבר מאתגר, מפתח ומקדם. לשם
 התפתחות תקינה של המוח זקוק התינוק לגירוי
 פעיל, והערוץ שבו הוא קולט את הגירויים הוא
 במגע, במישוש, בחיפוש, בחקרנות, בתנועתיות.
 מה שחיוני ללמידה זה תפעול הילד. כך למשל
 אפשר להניח לפניו חפץ שיהיה לו עניין להגיע
 אליו ולהשיג אותו או לחלופין יפתח אצלו תסכול
 בריא ומקדם כשהוא מתקשה בפעולה הזו. בנוסף
 חשוב מאוד השילוב בין הראייה לתנועה, שלא
 מתרחש כשהתינוק שוכב ובוהה בקלטת."

פרופ' שמואל טיאנו, האחראי על הפרויקט
 הארצי לפיתוח מרכזים לבריאות הנפש של גיל
 הינקות, טוען שגם בתחום הנפש עלול התינוק
 הצופה בקלטות לצאת מופסה. "מדובר בנושא מור-
 רכב ושנוי במחלוקת", הוא אומר, "כי שלוש הש-
 נים הראשונות בחיי התינוק הן קריטיות ומהותיות
 להתפתחות מבנה המוח. הן עד כדי כך קריטיות,
 שמכנה המוח של התינוק עלול להשתנות, ולכן
 מדובר בשנים שצריך להקפיד בהן הקפדה יתרה
 ודקדקנית. מנסינוי הקליני, ובניגוד לדעות אחר-

צפתה והחריה

"אין תחליף לקשר האנושי"

אורית, אמה של עמית (9) ושחר (6),
 מסכימה שהקלטות לא תורמות רבה, ואף
 מזיקות.
 "כשעמית היה תינוק ניסיתי לעניין
 אותו באחת הקלטות האלה", היא מספ-
 רת. "אבל ראיתי שהוא שוכב מול המסך
 בלי עניין מיוחד. למיטב הבנתי, ולפי מה
 שראיתי בבתים אחרים, הורים שחושפים
 את התינוקות שלהם לקלטות ה'בייבי'
 השונות למעשה מפקירים אותם עם
 בייביסיטר בצורת קלטת ומתעלמים מה-
 צורך הבסיסי שלו לקשר. יש לי תחושת
 בטן שאותם ילדים יגדלו עם פגמים בכי-
 שורים החברתיים שלהם.
 "הקלטות לא עשירות את עולמו של
 התינוק, אלא רווקא מצמצמות אותו, כי
 ידע בא ממקום אחר. כששחר נולדה לא
 נתתי לה לצפות בקלטות, ובמקום זה שי-
 תפתי אותה במה שאני עושה ותוך כדי כך
 הסברתי לה דברים. למשל, כשהכנתי ארו-
 חת ערב הושבתי אותה בסליקל על השיש,
 הסברתי לה מה אני עושה ונתתי לה לגעת
 בירקות ולהריח אותם. דלקשר האנושי
 הזה, אין לדעתי תחליף."

יצרנית קלטות בייבי איינשטיין:
 "מעולם לא הצהרנו שהקלטות
 חיוניות, אבל הן מפתחות בתינוק
 אהבה למוזיקה, למדע ולטבע."
פרופ' פודריק צימרמן:
 "נשמראים לתינוק סוס ופרה
 בתנועה עם הכיתוב 'חווה' שאותו הוא
 לא יודע לקרוא - איפה כאן הרווח
 והאהבה לטבע?"